

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Віхляєва Михайла Юрійовича на дисертацію Юхтенко Людмили Романівни «Адміністративно-правові засади вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин, у досудовому порядку», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми зумовлена визначенням гарантій прав людини пріоритетом розвитку національної правової системи із сприйняттям зокрема, передового досвіду держав Європейського Союзу. Чільне місце належить вдосконаленню правового регулювання позасудових способів вирішення спорів, в тому числі – у сфері публічно-правових відносин, що підтверджується й змінами, що вносяться сьогодні до національного законодавства. Так, у сфері державної служби досудове вирішення спорів, що виникають з державно-службових відносин, є обов'язковим. Про актуалізацію позасудових способів на міжнародному рівні свідчить і практика суб'єктів міжнародного права. Зокрема, у 2001 році Комітетом Міністрів Ради Європи було рекомендовано урядам держав-членів сприяти використанню альтернативних коштів для врегулювання спорів між адміністративними органами й сторонами-приватними особами (Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами — приватними особами). Крім того, протягом останніх років було додатково прийнято кілька міжнародних документів, що містять стандарти та рекомендації щодо застосування позасудових способів вирішення спорів, що виникають з публічно-правових відносин.

Судова форма розгляду й вирішення спорів має певні недоліки (тривалий розгляд справ, порівняно висока вартість судового процесу, існування проблем у реалізації окремих процесуальних прав сторін судового процесу). Крім того, сьогодні а відсутні комплексні теоретичні дослідження, присвячені визначенню

ВХ.№ 509
« 03 » 06 2020р

єдиних адміністративно-правових засад позасудових способів вирішення публічно-правових спорів. Тому подане на рецензування дисертаційне дослідження Юхтенко Людмили Романівни «Адміністративно-правові засади вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин, у досудовому порядку» є актуальним та затребуваним.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові результати дослідження ґрунтуються на глибокому опрацюванні достатнього обсягу теоретичних, нормативних та емпіричних джерел.

Мультиаспектність наукової проблеми обумовила необхідність звернення до наукових напрацювань з різних сфер наукового пізнання: адміністративного права, державного управління, конституційного права, теорії держави і права, філософії та філософії права, соціології, окремих наукових напрацювань з проблем приватного права.

Дисертанткою у належній мірі опрацьовано акти національного законодавства. Позитивними рисами роботи є ґрунтовне дослідження міжнародних стандартів позасудових способів вирішення спорів, що виникають з публічно-правових відносин; опрацювання, у необхідних випадках, досвіду іноземних держав.

Емпіричну базу роботи складають матеріали практики національних судових органів, в тому числі – адміністративних судів, починаючи з 2013 року та по теперішній час, дані судової статистики, політико-правова публіцистика, енциклопедичні та довідкові видання.

З огляду на викладене, результати поданого на рецензування дослідження є належною мірою обґрунтованими.

Мета дослідження сформульована коректно, завдання поставлені відповідно до визначеної мети і дозволяють її досягти. Дисертанткою грамотне застосовано комплекс загально наукових та спеціально юридичних методів наукового дослідження. Тому, з урахуванням обсягу та глибини опрацювання джерел, отримані наукові результати є достовірними.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена тим, що дисертація є одним із перших у національній науці адміністративного права комплексних досліджень, присвячених визначенню адміністративно-правових засад вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин, у досудовому порядку. У результаті проведення дослідження здобувачкою обґрунтовано наукові положення і висновки.

Розвивається поняття правового спору як предмету судової юрисдикції, обґрунтовується категорія «спір, що впливає з публічно-правових відносин» як соціальне явище, що є предметом юрисдикції адміністративного суду, формулюються її ознаки (Розділ 1). Отже, у правовий обіг вводиться досудовий аспект правового спору як предмету судової юрисдикції (правовий конфлікт). Ця категорія має вихідне значення для подальшого дослідження.

Дисертанткою вдосконалюються положення про сутність правового спору, виділяються матеріальний та процесуальний аспекти спору, що впливає з публічно-правових відносин. У матеріальному аспекті досліджуваний спір розглядається як різновид правового конфлікту. Виділення процесуального аспекту дозволяє виокремити такий спір як предмет застосування позасудових способів його вирішення (Розділ 1).

Заслуговує на підтримку авторський підхід до систематизації спорів, що впливають з публічно-правових відносин, за якого визначено такі критерії систематизації: склад учасників; характер правовідносин, з яких впливає спір; форми провадження щодо розгляду в адміністративних судах (загального, спрощеного, особливого позовного провадження); складність категорії справи; терміновість розгляду справи; можливість досудового врегулювання спору (Розділ 1). Визначені критерії відображають ознаки не тільки власне вказаного спору як правової категорії, але й – форм його розгляду та вирішення. Це дозволяє прогнозувати результати подальшого наукового дослідження.

У результаті дослідження поглиблюються актуальні положення доктрини адміністративного права щодо сутності та сфери застосування досудових способів вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин.

Зокрема, виділений дисертанткою «широкий» зміст вказаного поняття відображає результати узагальнення актуальних позасудових способів, а також – їх співвідношення із судовим процесом. «Вузький» зміст досудових способів вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин, відображає їх сутність як обов'язкових правових процедур відповідно до приписів чинного законодавства (Розділ 1). У результаті такого авторського підходу формуються теоретичні засади подальшого дослідження окремих адміністративних процедур застосування відповідних способів, а також їх узагальнення.

Заслуговує на підтримку авторський підхід щодо виділення різних аспектів мети досудового врегулювання спорів, що впливають з публічно-правових відносин (Розділ 1). Таке розуміння розвиває актуальне сьогодні розуміння мети застосування позасудових способів вирішення правових спорів як, у першу чергу, швидкий та ефективний захист суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів.

Авторка узагальнює існуючі наукові напрацювання щодо способів досудового врегулювання спорів, що впливають з публічно-правових відносин та наводить власну систематизацію таких способів за критерієм змісту правовідносин щодо здійснення процедур врегулювання. Виділяються: медіація та примирення як квазісудові способи; компроміс у справах про порушення митних правил як компромісний спосіб; адміністративне оскарження у податкових правовідносинах (Розділ 1). Такий підхід заслуговує на увагу і може бути підтриманий, враховуючи відображення у ньому основної змістовної характеристики відповідних правовідносин.

Цінним з позиції адміністративного права є узагальнення адміністративно-правових засад вирішення досліджуваних спорів, визначення принципів відповідних адміністративних процедур (Розділ 2).

Дисертантка розвиває поняття адміністративної процедури, обґрунтовуючи таке поняття у його предметній особливості – щодо вирішення досліджуваних спорів із відповідними ознаками. Перспективним з наукової точки зору вбачається формулювання дисертанткою таких специфічних ознак

адміністративної процедури, як: обов'язковий досудовий характер; оперативність; зручність форми такої процедури для сторін; формальна визначеність її результату, що виявляється у прийнятті індивідуального акту за наслідками її проведення (Розділ 2)

У результаті дослідження виокремлюються специфічні елементи адміністративних процедур досудового порядку вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин (Розділ 2).

Авторкою приділяється детальна увага адміністративним процедурам окремих способів вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин: медіації, примиренню та інших. З урахуванням сформульованих адміністративно-правових засад зазначених способів обґрунтовуються авторські пропозиції щодо вирішення актуальних питань застосування відповідних адміністративних процедур, а також щодо внесення змін до чинного законодавства (Розділ 3).

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Підтверджуючи актуальність поданого на рецензування дослідження, схвально оцінюючи авторський науковий підхід, необхідно відмітити що окремі висновки та підходи дисертантки вбачаються спірними або потребують уточнення.

1. Досліджено положення міжнародного досвіду застосування окремих способів позасудового вирішення спорів, що виникають з публічно-правових відносин (Розділ 1). Поряд із цим має значення історичний аспект запровадження та вдосконалення процедур позасудового вирішення зазначеної категорії спорів. Хотілось би почути відповідь на питання: чи здійснювалось таке предметне дослідження.

2. Підтримуючи авторський підхід щодо розгляду адміністративних процедур вирішення спорів, які впливають з публічно-правових відносин, у досудовому порядку як окремого виду адміністративних процедур, спірним вбачається подання у висновках дисертації того, що найменша ступінь регламентації цих процедур, порівняно із іншими адміністративними

процедурами, є фактором визначення їх як окремого виду адміністративних процедур (Розділ 2).

3. У дисертації наводяться положення щодо систематизації принципів адміністративної процедури досудового врегулювання спорів, що впливають з публічно-правових відносин, відповідно до виділених трьох груп способів такого врегулювання. Необхідно схвально відмітити врахування авторкою специфіки конкретних груп способів при визначенні принципів відповідних адміністративних процедур. Втім, не виділено принципи, які є загальними для усіх груп способів вирішення досліджуваних спорів, хоча їх виділення можливе. Вказане стосується, насамперед, принципу верховенства права (Розділ 2).

4. Визначаючи напрями поширення застосування адміністративних процедур вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин, авторка приділяє значну увагу опрацюванню діяльності міжнародних установ та організацій, в тому числі - Європейського суду з прав людини, Комітету Міністрів Ради Європи та деяких інших. На цьому підґрунті робиться висновок про перспективність врегулювання та застосування вказаних процедур у межах національної правової системи. При цьому окрема увага приділена такому способу, як примирення сторін (Розділ 3). Вважаємо, що значною мірою має сприяти поглибленню авторських висновків врахування матеріалів діяльності не тільки міжнародних установ та організацій, але й розвинених держав романо-германської правової сім'ї, що мають тривалий досвід застосування відповідних способів: Німеччина, Франція, Італія. Так, у контексті дослідження німецького досвіду інтерес до врахування представляє проблематика участі держави у застосуванні відповідних способів, в тому числі – шляхом затвердження рішень, що виносяться у результаті їх застосування.

5. Схвально відмічаючи використання авторкою статистичних даних стосовно проблематики роботи, зокрема щодо такого способу як компроміс у митних правовідносинах (Розділ 3), необхідно зауважити, що порушена у роботі проблематика зумовлює необхідність ширшого використання

статистичних даних, зокрема, у контексті подальшого розвитку інших способів: медіація, примирення, адміністративне оскарження. Наприклад, щодо такого способу як адміністративне оскарження авторка доходить висновку про доцільність подальшого розвитку його адміністративно-правового регулювання (Розділ 3).

Викладені зауваження не впливають на висновок про творчий та самостійний характер роботи, теоретичну та практичну значимість наукових результатів, загальну позитивну оцінку поданої на рецензування дисертації. Викладені зауваження свідчать про актуальність та перспективність теми, наявність авторського підходу до її опрацювання.

Практичне значення одержаних результатів

Наукове і практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення дисертації і практичні рекомендації у подальшому можуть використовуватися: у науково-дослідній сфері – для подальшого вивчення сутності та особливостей адміністративних процедур позасудового вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин; у правотворчості – для усунення недоліків чинного та розроблення перспектив адміністративного матеріального і процесуального законодавства; у правозастосовній діяльності – для покращення правозастосовної діяльності, в тому числі – суддів адміністративних судів; у навчальному процесі – матеріали дисертації можуть стати в нагоді під час проведення занять з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Адміністративне судочинство», а також для написання підручників, посібників і конспектів лекцій зі згаданих дисциплін.

Повнота висвітлення результатів дослідження

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено в 6-ти статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав, тезах наукових повідомлень на двох міжнародних конференціях.

Загальний висновок

Викладене вище дає підстави стверджувати, що дисертація Юхтенко Людмили Романівни «Адміністративно-правові засади вирішення спорів, що впливають з публічно-правових відносин, у досудовому порядку» є завершеним оригінальним дослідженням актуальної та маловивченої проблеми, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичним значенням, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає нормативним вимогам Закону України «Про вищу освіту», Постанові Кабінету Міністрів України «Про проведення експерименту про присудження ступеня доктора філософії» від 6 березня 2019 р. № 167, а її авторка, Юхтенко Людмила Романівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» спеціальність 081 «Право» (12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право)

Офіційний опонент:
заступник директора
видавничого дому «Гельветика»,
доктор юридичних наук, доцент

М.Ю. Віхляєв

Підпис засвідчую,
кандидат економічних наук,
директор
Видавничого дому «Гельветика»

О.П. Головка